

Innhold

Forord 9

Kapittel 1

Sosiale fenomener har både utbredelse og innhold 11

Fenomenets utbredelse og innhold 13

Kvantifisering av det kvalitative 19

I feltsamtalen får forskeren svar på spørsmål han ikke har stilt 31

Deltakelse er involvering 34

Fra observasjon til data 35

Tolkninger må etterprøves 39

Kapittel 2

Vitenskapsteoretisk basis for kvalitative metoder 44

Teorien om sammenfall (correspondence) 45

Teorien om sammenheng (coherence) 47

Den ontologiske basis for europeisk vitenskapsteori 52

Erfaringsrealisme 54

Vitenskapsteoretisk basis for kvalitative metoder 60

Kapittel 3

Status som adgang og stengsel til felten. Deltakende observasjon i Pakistan og Norge 63

Relasjon og status 66

En status som passer for meg? Deltakende observasjon i Pakistan 71

Deltakende observasjon på eget hjemsted 84

Empiri søker teori 86

Tillit bygges i gjensidig utprøving av rolleforventninger 89

Livet i lokale og eksterne rollerom kobles sammen 94

Oppskrift på deltakende observasjon 99

Kapittel 4

Intervjuet som dialog om det verbale og visuelle 103

Kommunikasjon skaper sitt innhold 105

Det kumulative intervjuet 108

Sosial virkelighet er stadig under skapelse 112

Forskeren skriver seg inn i data 114

Intervju ved hjelp av foto 117

Fotomaning 118

Fotomanipulering 121

Noen råd om kvalitativ intervjuing 124

Kapittel 5

Tolkning av kognitive kategorier og metaforer 129

Hva er en kategori? 129

Metaforisering og andre mentale egenskaper 132

Fire sentrale spørsmål i tolkningsprosessen 135

Irak-krigen og andre hendelser forstått ut fra ulike romlige kategorier 140

Kjønn i europeiske og indiske forståelsesrammer 147

Morsmålsundervisning av pakistanske elever 150

Hvorfor tolke? 155

Faste kategorier og flytende prototyper 157

Er tolkning vitenskap? 160

Kapittel 6

Semiotikk for samfunnsvitere 163

Tegn: ikon, indeks, symbol 165

Bruk av semiotikk i analyse av skriftlige tekster 167

Eksempel på tekstanalyse av Arbeiderpartiets

Langtidsprogram 1998–2001 169

Tolkning av ustrukturerte intervju 171

Betydningen av kunnskap om kontekst i analyse av tekst 176

Modell for semiotisk analyse i samfunnsvitenskapen 184

Kapittel 7

Har kunnskap sin egen rett? 195

Etiske utfordringer i møtet mellom forsker og informant 195

Når gir tredjeperson informert, frivillig samtykke? 199

Hvilket samtykke innhenter forskerne i sine
lokale statuser? 201

Samhandling som mål og som middel 203

Samtidsnære observasjoner av lokale samfunn 207

Kan alle åpne kilder åpnes? 210

Også anonymiserte formuleringer står svart på hvitt 213

Er det felt eller forsker som eier sannheten? 217

Hvordan nå informantene med forskningens resultater? 219

Stikkord 223

Forord

Denne boken er resultat av mange års samtaler og samarbeid mellom de to forfatterne om bruk av kvalitativt orienterte metoder i forskning og om undervisning i metodelære. Tor Halfdan Aase har sin felterfaring hovedsakelig fra Asia, mens Erik Fossåskaret har forsket i og om eget samfunn. Denne komplementariteten har vært utgangspunktet for å skrive en bok som på samme tid forholder seg til det som er ukjent og annerledes, og til det nære og kjente. Så viser det seg gjerne å være både noe universelt i det ukjente og ganske mye ukjent i det nære. Sagt med programformuleringen fra den ene av våre to arbeidsplasser, vil vi med denne boken gjerne sette leserne i bedre stand til å «utforske det ukjente og utfordre det velkjente». Vi ønsker å gi leserne en mer reflektert forståelse av hvordan de gjennom valg av deltakelse, perspektiver og begreper er medskapere av de virkelighetene de observerer og presenterer både i forskning og i dagliglivets produksjon av kunnskap.

Målgruppen for boken er studenter på alle nivåer av universitets- og høgskolestudier. Også kandidater på doktorgradsnivå som ikke har grundig erfaring fra arbeid med kvalitative metoder, kan ha nytte av å lese boken. Den elementære kjennskapen til kvalitative forskningsmetoder som vil gjøre det greiere å kjenne seg fortrolig med enkelte deler av boken, vil leserne for det meste finne i kapittel 1.

Kapitlene 1, 2, 5 og 6 er justerte versjoner av tilsvarende kapitler i bokens første utgave. Kapitlene 3 og 7 er for det meste nyskrevne tekster. Kapittel 4 er skrevet for denne utgaven.

Bergen / Stavanger, juli 2014

Tor Halfdan Aase

Erik Fossåskaret